

СТІЙКИЙ РОЗВИТОК ПІДПРИЄМСТВА З УРАХУВАННЯМ НОВОЇ ПАРАДИГМИ УПРАВЛІННЯ

SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF THE ENTERPRISE WITH THE IMPLEMENTATION OF THE NEW MANAGEMENT PARADIGM

Герасимова О.Л.

кандидат технічних наук,
доцент кафедри обліку, економіки
і управління персоналом підприємства,
Придніпровська державна академія будівництва та архітектури

Каширнікова І.О.

кандидат економічних наук,
доцент кафедри обліку, економіки
і управління персоналом підприємства,
Придніпровська державна академія будівництва та архітектури

Спірідонова К.О.

кандидат економічних наук,
доцент кафедри обліку, економіки
і управління персоналом підприємства,
Придніпровська державна академія будівництва та архітектури

Herasimova Oksana

Candidate of Technical Sciences, Associate Professor,
Department of Accounting, Economics
and Personnel Management of the Enterprise,
Prydniprovsk State Academy of Civil Engineering and Architecture

Kashirnikova Irina

Candidate of Economic Sciences, Associate Professor,
Department of Accounting, Economics
and Personnel Management of the Enterprise,
Prydniprovsk State Academy of Civil Engineering and Architecture

Spiridonova Kira

Candidate of Economic Sciences, Associate Professor,
Department of Accounting, Economics
and Personnel Management of the Enterprise,
Prydniprovsk State Academy of Civil Engineering and Architecture

Неповна інформація щодо стану виробничої системи приводить до стану невизначеності під час планування діяльності підприємства. Нестабільність зовнішнього середовища є однією з ключових проблем управління підприємствами. Зміна характеру сучасної економіки обумовлює потребу вивчення нових підходів до управління. Нова концепція розвитку актуалізує дослідження проблематики стійкості діяльності підприємства в контексті нових форм господарювання. Запропоновано комплексні індикатори стійкості з урахуванням економічної, екологічної та соціальної діяльності підприємства. Їх порогові значення повинні стати критеріями стабілізації, визначеності досягнутого рівня виробництва впродовж визначеного часового інтервалу. Стійкість дає можливість налагодити ефективну діяльність підприємства шляхом залучення технологій та інновацій для вирішення проблем, з якими щоденно стикаються споживачі. Управління виробничим підприємством на основі парадигми стійкого розвитку є організаційно-економічним засобом, який адекватно відповідає мінливим, невірноваженим умовам сучасного ринкового середовища. Розроблені критерії стійкості розвитку підприємства будуть поєднувати економічне зростання,

охорону навколишнього середовища й соціальну відповідальність, а також охоплювати внутрішню складову (розвиток та запозичення) та зовнішню складову (економічну, соціальну, морально-етичну збалансованість).

Ключові слова: стабільність, стійкість, невизначеність, критерій, ефективність, індикатор.

Неполная информация о состоянии производственной системы приводит к состоянию неопределенности при планировании деятельности предприятия. Нестабильность внешней среды является одной из ключевых проблем управления предприятиями. Изменение характера современной экономики обуславливает необходимость изучения новых подходов к управлению. Новая концепция развития актуализирует исследование проблематики устойчивости деятельности предприятия в контексте новых форм хозяйствования. Предложены комплексные индикаторы устойчивости с учетом экономической, экологической и социальной деятельности предприятия. Их пороговые значения должны стать критериями стабилизации, определенности достигнутого уровня производства в течение определенного временного интервала. Устойчивость дает возможность наладить эффективную деятельность предприятия путем привлечения технологий и инноваций для решения проблем, с которыми ежедневно сталкиваются потребители. Управление производственным предприятием на основе парадигмы устойчивого развития является организационно-экономическим средством, которое адекватно соответствует меняющимся, неуравновешенным условиям современной рыночной среды. Разработанные критерии устойчивости развития предприятия будут сочетать экономический рост, охрану окружающей среды и социальную ответственность, а также охватывать внутреннюю составляющую (развитие и кредитование) и внешнюю составляющую (экономическую, социальную, морально-этическую сбалансированность).

Ключевые слова: стабильность, устойчивость, неопределенность, критерий, эффективность, индикатор.

Incomplete information about the condition of production system leads to uncertainty while planning of enterprises' activity. Instability of external environment is one of the key problems in enterprises' management. Changes in the modern economy caused necessity of new approaches to management. New development concept makes actual research of sustainable enterprises' activity in the context of new forms of management. Complex sustainability indicators considering economic, ecological and social activity of the enterprise are proposed. Their threshold value must become stabilization criteria, determining the achieved production level during certain period. Stabilization allows establishing efficient activity by attracting of technologies and innovation to solve the problems of the customers. Management of manufacturing enterprise based on paradigm of sustainable development is organizational and economic means that meets the changing conditions of modern market environment. Stabilization criteria of enterprises' development will combine economic growth, environmental protection and social responsibility and external component – economic, ethic balance. In the article aggregate statistics was used to generalize the material in order to study characteristics and differences, regularity of economic development; index method was used to determine correlation between indices and the effect obtained due to certain factors; graphical method was used for visual presentation of the obtained results. Constant improvement of strategic development of efficiency indices of certain kinds of activity will facilitate determining possibilities of business stabilization. The type of control in an unstable environment depends on the amount of time to make a decision. At this or that level of instability, an appropriate level of management is applied. To effectively manage the potential of an enterprise and achieve its desired level, it must be possible to develop address measures for each of the components and for each local indicator, which requires the development of a method for their evaluation and analysis.

Key words: stability, sustainability, uncertainty, criteria, efficiency.

Постановка проблеми. Концепція стійкого розвитку відрізняється від інших концепцій розвитку саме тим, що основною метою визначає не максимізацію прибутку, а підвищення добробуту всього суспільства. Сучасна економіка вступила в епоху так званої комодизації (перетворення колись унікальних продуктів на звичайні), яку характеризують стрімкість змін, швидке старіння технологій, маркетингових ідей. Економіку з таким суттєвим вираженням внутрішньої невірноваженості називають новою економікою, економікою знань, глобальною або електронною економікою.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченню проблеми стійкого розвитку економіки присвятили свої праці такі вітчизняні

та зарубіжні автори, як А. Азроянц, О. Білорус, Ю. Мацейко, Д. Лук'яненко, Н. Власенко, С. Соколенко, В. Трегобчук, А. Гальчинський, С. Львовчкін, А. Федотов, М. Мойсеєв, а також Р. Барнет, Дж. Каванаг, З. Баума, О. Бойд-Барретт, Дж. Брехер, Т. Костелло, М. Чоссудовські, К. Охме, Р. Робертсон.

В роботі У. Офулса «Екологія і політика дефіциту» вперше було використано словосполучення «sustainable state society» («суспільство стійкого (сталого) розвитку»). Далі це словосполучення трансформувалось у категорію «sustainable development» («стійкий (сталлий) розвиток»), у центрі якої було виділено екологічний аспект. Тоді з'явилось таке визначення: «стійкий розвиток – такий розвиток, який задовольняє

потреби теперішнього часу, але не ставить під загрозу здібність майбутніх поколінь задовольняти свої потреби» [1, с. 24].

На наш погляд, найкраще пояснення цьому поняттю дав російський економіст та еколог В. Данилов-Данильян. Він сказав, що розвиток та рух – це філософськи дуже близькі поняття. А. Пуанкаре ввів у математиці поняття «стійкий рух». Стійкий – це такий рух, який, почавшись у точці деякої трубки, не виходить за її межі. За аналогією вчений запропонував таке визначення: «стійкий розвиток – це такий суспільний розвиток, за якого не руйнується його природна основа, створювані умови життя не приводять до деградації людини, соціально-деструктивні процеси не розвиваються до масштабів, які загрожують безпеці людства» [1, с. 24].

Мовою бізнесу стійкий розвиток означає збалансований економічний приріст підприємства під час розрахунку та мінімізації негативного й максимізації позитивного впливу на соціальну сферу й навколишнє середовище [1, с. 24].

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Проте потребують подальшого вивчення питання комплексного оцінювання потенціалу сталого розвитку на різних рівнях розвитку економіки та вибору стратегії, яка б забезпечувала стійкий тривалий розвиток під час гармонійного врівноважування трьох його складових, а саме економічної, екологічної та соціальної.

Формулювання цілей статті (**постановка завдання**). Метою статті є розроблення методичних положень щодо оцінювання та аналізування потенціалу стійкого розвитку підприємства з урахуванням впливу факторів зовнішнього середовища.

Виклад основного матеріалу дослідження. У 1970-х роках Д. Хартвіком сформульовано два підходи до оцінювання стійкості, а саме слабкий та сильний. Слабка стійкість – це збереження вартості сукупного запасу капіталу, який включає такі види, як матеріальний, людський та природний. Сильна стійкість припускає, що кожен вид капіталу повинен зберігатися не нижче деякого мінімального рівня.

Стійкий розвиток підприємства визначається трьома проекціями (компонентами), такими як економічна, екологічна та соціальна. Кожна з цих компонент включає набір індикаторів, для яких необхідно встановити порогові значення.

Ступінь досягнення мети зручно виражати ефективністю, яка визначається як відношення ефекту до здійснених витрат, пов'язаних з його одержанням. Щодо сталого розвитку підприємства визначають групи показників ефективності (рис. 1).

З огляду на це загальна ефективність діяльності суб'єкта господарювання щодо сталого розвитку ($E_{заг}$) може бути представлена таким чином:

$$E_{заг} = f(E_{vm}, E_{фе}, E_{се}, E_{oi}, E_{КР}, E_{ЛР}, CP).$$

Рис. 1. Групи показників ефективності підприємства

Комплексною характеристикою спроможності підприємства до розвитку загалом та сталого розвитку зокрема є його потенціал. Поняття потенціалу, яке досить добре висвітлене в науковій літературі, потребує уточнення щодо його відповідності завданням та цілям сталого розвитку. Найбільш відповідним цілям та завданням сталого розвитку є підхід до визначення стратегічного потенціалу, відповідно до якого останній розглядається не як статична (незмінна) величина, а як величина, що «суттєво залежить від умов зовнішнього середовища, в якому здійснюється діяльність підприємства, тому постійно змінюється» [7, с. 131]. При цьому, як зазначає І. Ігнат'єва [7, с. 133], необхідно забезпечити взаємодію та координацію елементів потенціалу в їхньому взаємозв'язку із засобами господарювання (ресурсами), серед яких слід назвати фінансові ресурси, кадрові ресурси, технічні ресурси, організаційні ресурси, технологічні ресурси, управлінські ресурси, що під час взаємодії зазнають перетворення в структурований стратегічний потенціал підприємства.

Якщо ми говоримо про планування в умовах невизначеності зовнішнього середовища підприємства, то треба враховувати три найважливіші характеристики якісного характеру (рис. 2).

Розглядаючи підприємство як систему, виходимо з того, що результативність його діяльності щодо відповідності основним критеріям сталого розвитку, а саме досягненню економічної, екологічної та соціальної результативності, залежить від ресурсів, якими воно володіє (ресурсний потенціал), відповідності системи управління та стратегії цілям сталого розвитку (управлінський потенціал), а також достатності коштів для фінансування вжиття приро-

доохоронних заходів (екологічних програм) та соціальних заходів (реалізації економічної та соціальної політики підприємства як щодо персоналу, так і щодо зацікавлених сторін).

Вибір управління в умовах нестабільного зовнішнього середовища залежить від кількості часу на прийняття рішення. За того чи іншого рівня нестабільності застосовується відповідний рівень управління, отже, їх можна класифікувати таким чином (табл. 1).

В умовах невизначеності рівень нестабільності є високим, тому в компаніях застосовують 4 і 5 рівні управління, а саме дослідження та творчість, які потребують неординарних та креативних підходів [8].

Результатом узагальнення наукових підходів до сутності потенціалу та концептуальних положень сталого розвитку є таке визначення: потенціал сталого розвитку підприємства є багатопараметричним об'єктом, результати функціонування якого визначаються рівнем ресурсних можливостей та здатністю системи управління підприємством найбільш ефективним способом реалізувати ці можливості в мінливому зовнішньому середовищі задля задоволення як власних, так і суспільних потреб в економічній, екологічній та соціальній сферах.

Для забезпечення ефективного управління потенціалом підприємства та досягнення його бажаного рівня необхідно мати можливість розробляти адресні заходи за кожною складовою та кожним локальним показником, що потребує відповідної методики їх оцінки та аналізу. Однак під час оцінювання багатопараметричних об'єктів, яким є потенціал підприємства, вирішення такого завдання ускладнюється недосконалістю системи обліку та аналізу, відсутністю

Рис. 2. Характеристики нестабільності

Методи стратегічного управління

Рівень нестабільності	Методи управління
1. Стабільність	Управління на основі інструкцій
2. Реактивність (реакція на проблеми)	Реактивне управління
3. Передбачення	Довгострокове планування
4. Дослідження	Управління на основі передбачення змін
5. Творчість	Стратегічне управління на основі гнучких екстрених рішень

інструментарію приведення різних за характером показників до єдиної порівнюваної основи [4; 5]. Стійкість розвитку треба представляти у вигляді такої послідовності взаємопов'язаних компонентів: потужна промисловість – передові технології – інновації – науково-технічний прогрес – висококваліфіковані кадри – розвинута система самоосвіти.

Стійкий розвиток підприємства неможливий без впровадження нововведень (новітніх технологій, вдосконалення технічних операційних засобів, управлінських форм та методів господарювання, новітніх наукових досягнень, зокрема науково-технічного прогресу) для створення необхідних умов виробництва конкурентоспроможної продукції (послуг). Інновації – це найважливіша ланка доведення науково-технічних розробок до стадії їх використання у

виробництві задля збільшення прибутку, утримання відповідної ніші на внутрішньому ринку та спроб її зайняття на світовому ринку через підвищення конкурентоспроможності продукції товаровиробників.

Висновки. Підсумовуючи сказане, зазначимо, що основними складовими нової парадигми управління в умовах високого рівня нестабільності зовнішнього середовища є соціальна та екологічна стійкість, стійкість функціонування, освіта, реінжиніринг, науково-технічний прогрес, економічна стійкість. У комплексі ці складові є парадигмою стійкості розвитку. Впровадження парадигми стійкості розвитку в діяльність виробничих підприємств сприяє поліпшенню їхньої продуктивності, відкриває шляхи до врівноваженого розвитку економіки, природного середовища, соціальних відносин.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Алексеева А., Карпенко Д., Писарева Я. Действуй сегодня, думай завтра. *Компаньон*. 2010. № 33. С. 24.
2. Єфремов О. Сталий чи гармонійний (з екосистемою) розвиток – чому віддати перевагу? *Економіка України*. 2008. № 2. С. 85–90.
3. Карпінський Б. Макроекономіка: зростання і сталий розвиток. Київ : Професіонал, 2006. 272 с.
4. Максимов Ю., Митяков С. Устойчивое развитие социально-экономических систем на основе инновационных преобразований: основные определения. *Инновации*. 2010. № 1. С. 54–57.
5. Тибінь А., Смачило І. Удосконалення управління підприємством в контексті сталого розвитку. *Вісник ТНЕУ*. 2009. № 1. С. 45–51.
6. Колобов А. Менеджмент высоких технологий. Интегрированные производственно-корпоративные структуры: организация, экономика, управление, проектирование, эффективность, устойчивость. Москва : Экзамен, 2008. 621 с.
7. Ігнатська І. Стратегічний менеджмент: теорія, методологія, практика. Київ : Знання України, 2005. 229 с.
8. Верхоглядова Н., Іванов С., Герасимова О., Щеглова О. Управління потенціалом підприємства : навчальний посібник. Дніпропетровськ : Маковецький, 2013. 360 с.
9. Верхоглядова Н., Герасимова О., Щеглова О., Левчинський Д. Економічна діагностика. Дніпропетровськ : Свідлер, 2011. 332 с.